

Domácností zní české písničky, které ráda zpívá. L. Budagovová je matkou syna Alexandra, dcery Miločky a ba-bičkou dvou vnoučat. Dceři, vnučce a vnukovi ukázala krásy Prahy, Českého ráje a Sobotky. Říkala, že manželovi a synovi výlet do Čech dluží. Svůj dluh vůči synovi, který náhle zemřel 25. června 2010, již nesplatí...

Ludmila Budagovová neskrývá, a neskrývá, že jí česká literatura

a řada lidí z Čech přirostli k srdci. Naše zem se jí stala po Rusku a Arménii „třetí vlastí, třetím domovem“. U příležitosti významného životního jubilea popřejme dobrovolné konzulce české literatury a kultury v hlavním městě jednoho z mocných států světa dostatek zdraví, hodně tvůrčích sil a životní pohodu.

Jan Bílek

Zasláno

V *České literatuře* byla otištěna recenze Aleny Machoninové na knihu Heleny Ulbrechtové *Ruská poezie druhé poloviny 20. století* (Praha, Slovanský ústav 2009). Recenze byla nejdříve nabídnuta časopisu *Svět literatury*, jehož redakce ji na základě anonymního recenzního řízení odmítla: důvodem byla zaujatost a nepravdivost řady tvrzení. Nechceme detailně polemizovat s názory, jež byly v recenzi vysloveny: k tomu by bylo třeba napsat novou recenzi, což není účelem této poznámky. Jelikož Helena Ulbrechtová předložila knihu k habilitačnímu řízení na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, cítíme jako členové někdejší habilitační komise povinnost vyjádřit se k obviněním, která mohou průběh habilitace diskreditovat.

Zásadním obviněním Heleny Ulbrechtové je etická výtka, že nedostatečně cituje sekundární literaturu, ze které čerpá. Prošli jsme znovu celou kapitolu, které se výhrada v recenzi týká: je to kapitola o ruské

prozódii, která má především shrnující a informativní charakter. Jisté je možno nadhodit témata, jimž by se autorka knihy mohla věnovat z hlediska jiných poetologických přístupů podrobněji (např. pokusu Borise Eichenbauma odvodit zákonitosti ruského verše z intonace veršového řádku). Členové komise však usoudili, že kniha upozorňuje mj. na otázky, které jsou v ruské versologii předmětem debat (např. zda pro postupný vývoj sylabotónického verše má větší význam regulace počtu slabik nebo sedimentace stálých přízvuků na určitých pozicích; podobně se věnuje polemikám o pojmu *stopy* a jeho vhodnosti pro ruskou prozódii). V recenzi se píše, že autorka knihy převzala v této kapitole celou pasáž z ruské příručky O. Fedotova *Základy ruské prozodie (Osnovy ruskogo stichosloženija)*, přičemž prý jen nezřetelně, a to až na následující straně (tj. na s. 30) Fedotovovu knihu v poznámce pod čarou zmiňuje. Není to pravda:

odkaz je dán nejenom ex post, ale již na začátku celé pasáže (tj. na s. 29, pozn. 12), do parafráze Fedotovova textu jsou vloženy autorčiny vlastní komentáře a detailnější informace pod čarou. Kapitola má celkem 116 poznámek, Fedotov je citován dvacetkrát. Dále jsou v ní citováni Žirmunskij, Timofejev, Kvjatkovskij, Gasparov, Tomaševskij aj. Celkem je odkázáno na 209 zdrojů sekundární literatury. Obvinění, že autorka knihy nedostatečně cituje prameny, je tudíž nutno důrazně odmítnout. (Do závorky dodáváme, že komise požádala o posudky k habilitačnímu řízení Danuši Kšicovou, Květu Sgallovou a Jána Zambora: žádný z posuzovatelů, o jejichž odbornosti není pochyb, tuto výtku nevzněl.)

Ostatní recenzentčiny výhrady jsou věci názoru. S některými soudu v recenzi souhlasíme. Především pokud jde o nedotaženou grafickou úpravu textu, jako je autorčino nestylové míšení cyrilice a latinky (budiž podotčeno, že recenzentka sama ne zcela zvládla latinskou transkripci cyrilice), nedůsledné uvádění názvů citovaných děl v originále či v překladu (korektura těchto nedůsledností by měla být povinností redaktora, v knize však jméno redaktora není uvedeno: což vydavatelství Slovanského ústavu nemá tuto funkci?). Často je ovšem recenzentka ve svých výhradách vůči redakčním nedostatkům knihy nepozorná: vytýká, že na s. 226 Helena Ulbrechtová hovoří o Rembrandtově obraze *Nočnej dozor*, takže „vzniká dojem, jako by Rembrandt byl Rus“. V knize je ov-

šem řeč o básni Alexandra Kušnera, který si vypůjčil Rembrandtovo sousloví a kde je tudíž ruský titul na místě (pod čarou na téže straně je v knize uveden vžitý český název Rembrandtova obrazu). Patetické výroky o poezii nepatří autorce knihy, ale reprodukuji slova filozofů (Martina Heideggera [s. II]) či básníků (Alexandra Kušnera [s. 225]). Nemá však smysl vypočítávat všechna autorčina nebo recenzentčina nedopatření.

Zatímco recenzentka vyhledává, co všechno by mohla knize vytknout, členové komise konstatovali také její pozitivní stránky. Je to například zdůraznění významu strofiky pro rytmus básnického textu (analogického významu, jež má délka odstavce v próze), obsáhlé kapitoly o Andreji Vozněnském a Genrichu Sapgirovi nebo o Alexandru Kušnerovi. Srovnávání poetiky Vozněnského se Sapgirovou nastolilo otázku určité „prostupnosti“ mezi literaturou, již režim toleroval, a literaturou neoficiální: mezi oběma póly ruské literatury existovaly určité kontakty, autoři tolerovaní režimem uchovávali jisté styky s umělci, kteří se pohybovali mimo rámec oficiálních institucí, a naopak, umělci neoficiální mohli se někdy podílet na činnosti státních nakladatelství jako překladatelé, autoři dětské literatury, editoři apod. Tento fakt poukazuje na dynamiku ruského kulturního života, který téměř nikdy nebylo možno zcela ovládnout direktivními zásahy a postihy.

Mrzí nás ovšem, že autorka knihy pracuje přítom s tak nespolehlivými

termíny jako *modernismus*, *postmodernismus* či *(post)postmodernismus*. Ruští publicisté i západní interpreti ruské literatury přejímají často slovník současné filozofie, aniž by se příliš starali, že ona fascinující slovíčka mají přesný význam. Autorka knihy se s nimi obsáhle a kriticky vyrovnává, ale přitom podléhá jejich kouzlu (např. pojem *dekonstrukce* používá ve významu „rozložení“, „rozpad“, zatímco znamená obnažení historických a konvenčních základů tvrzení, které si činí metafyzický nárok [srov. s. 166]). „Postmoderní tendence“ (jakkoli rozrůzněné) vznikly v západoevropské kultuře jako kritika racionalistických konstrukcí, na nichž je založena evropská „vědotechnika“: analyticky prokazují, že neexistuje konečný bod myšlených souvislostí, ale jen nekonečný počet možných relací. Při pojednávání ruské kultury vytvářejí tyto pojmy spíše clonu, která skutečné dění zamlžuje. V Rusku jsou racionalistické a civilizační tendence stále aktuální (ještě mnoho zbývá vykonat jak pro zákonnost a občanská práva, tak pro životní úroveň), kritika západní civilizace má zde zase dlouhověkou tradici. Snad by proto stačilo říct, že tu polarizují tendence postavantgardní, zdůrazňující individuální kreativitu a tvůrčí iniciativu jedince, a na druhé straně tendence postsymbolistické, proklamující ponoření člověka do tradice, kolektivity, mytické paměti a kosmických sil (tzv. venkovská próza měla na mysli odvěké tradice elementárního života spjatého s přírodou, jevy ruského „undergroundu“ svou este-

tikou ošklivosti navazují na tradici jurodivosti). Alexandr Kušner zastupuje „petěrburskou kulturu“, k níž patří následovníci Anny Achmatové (mj. Jevgenij Rejn nebo Iosif Brodskij) a jež patrně (jak věříme) představuje pozitivní možnost v nynější krizi ruské identity. Ale to je konečně věc názoru a dalších úvah. Jen je lépe pro klasifikaci materiálu užívat přiměřených kritérií, být na první pohled jednodušších.

Členové komise si byli vědomi, že studium současné (či téměř současné) literatury není možno uskutečnit s toutéž badatelskou precizností jako studium milostné poezie trubadúrů: musí se zde promítnout osobní hledisko autora, polemika, nemožnost (nepotřebnost) dokládat každý detail dobových názorů, ba i částečný nesoulad mezi jednotlivými tezemi, nerovnoměrnost ve zpracování jednotlivých kapitol (kapitola o ruské prozódii se zdá příliš obšírná a ne zcela funkční: patrně by postačovalo otisknout jako přílohu slovníček pojmů používaných ruskou teorií verše) atd. Text tohoto druhu není jen analýzou, je i výrazem individuálního porozumění předmětu. Je pravděpodobné, že kniha vznikala postupně, během několika let, na podkladě jednotlivých studií, kdy autorčina zkušenost vyvrávala a původní záměr se obohacoval. Pokud tomu tak je, bylo by lépe, kdyby ji autorka představila jako soubor samostatných průhledů do tendencí a možností ruské poezie druhé poloviny 20. století. Tak vydával své knižní retrospektivy např. Zdeněk Mathauser, ale ko-

neckonců i Jan Mukařovský. Geneze každé kapitoly by zůstala obnažena, jistá nevyrovnanost kompozice by působila přirozeně: mezery a jejich doplňky se vyskytují třeba u Bachtina, Tyňanova, a samozřejmě u Romana Jakobsona — čtenáři by vnímali volný dech kontextu.

Každou knihu je nutno posuzovat přiměřeně jejímu zadání. Karel Čapek parodoval obvyklý kritický výkon větou: „V črtách Kočkodanových nenalezneme onoho hlubokého metafyzického zoru, jenž tak krásně vyznačuje Novalise.“ I knihu Heleny Ulbrechtové je nutno chápat v kontextu snah o pochopení současného literárního dění, jako vždy nepřehledného.

Petr Kaleta, Zdeněk Pechal,
Oldřich Richterek, Vladimír Svatoň
členové habilitační komise na FF UK

Poznámka redakce

Recenze Aleny Machoninové „Nově o sovětské poezii: k povaze vědecké práce“, uveřejněná v prvním čísle letošního ročníku *České literatury*, není totožná s textem odmítnutým časopisem *Svět literatury*. Text otisknutý v *České literatuře* je téměř o polovinu kratší, tak jako jiné uveřejňované stati prošel odbornou redakcí a byl konzultován se specialisty na dané téma z řad členů redakční rady. Časopis *Česká literatura* je profilován jako otevřené odborné fórum, poskytující prostor i kontroverzním stanoviskům, pokud se dotýkají živých problémů oboru. Recenze Aleny Machoninové pojednává mimo jiné o otázce, jak vykládat oficiální literaturu vznikající v podmínkách totalitního či autoritativního režimu — tedy o otázce, která je důležitá i pro literárněvědnou bohemistiku.

Petr Šámal